

Franjo kard. Kuharić, nadbiskup

NE PRESTAJTE MOLITI (usp. Rim 12,12)

Dragi oče Provincijale!

Draga braćo svećenici!

Drage sestre i draga braćo!

Ovo bih razmišljanje počeo riječima pape Pavla VI. što ih je izgovorio u razgovoru s Jeanom Guittonom o obiteljskoj ljubavi. Geslo je ove vaše Obiteljske škole: »Hodite u ljubavi«. Papa kaže:

»I ovdje je polazna točka misterij Vječne ljubavi. Tri božanske Osobe imaju samo jednu stvarnost, a to je veza međusobne povezanosti. Svaka je Osoba vječni dar. Budući da su muž i žena stvoreni na sliku Trojstva, njihov je poziv međusobno darivanje.

Međutim, brak i obitelj nisu samo ljudske i sociološke konstrukcije, ovisne o životnim, kulturnim i tehnološkim uvjetima. Brak i obitelj potječu od samoga Boga i odgovaraju njegovoj nepromjenljivoj nakani, a vanjske se okolnosti mijenjaju. Ne, brak i obitelj ne nosi horizontalna povijesna evolucija; brak i obitelj imaju trajni transcendentni i takoreći vertikalni odnos prema Bogu. Obitelj se osniva na Zemlji; živi na Zemlji. Ali njezino je određenje (na nezamisliv, posve Božjom ljubavi prožet način) da se dovrši u nebu« (J. Guitton, *Dialog mit Paul VI*, Wien 1967, str. 272).

Kad god govorimo o obitelji s kršćanskog stajališta, znači da joj pristupamo s gledišta Božje Objave. Drugi vatikanski sabor naglašava transcendenciju ljudske osobe. Prema tome, postoji transcendencija obitelji. To je stvarnost koja svoje jamstvo ima u Božjoj riječi.

Ja često naglašavam da se ne može govoriti o čovjeku samo sa sociološkog, psihološkog, ekonomskog i društvenog vidika. To je horizontala. Ali čovjek nije samo horizontala, on je i vertikala. To je njegov temeljni stav i odnos, odnos prema Bogu, jer on od Boga dolazi i u Boga je usmjeren. »Nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi«, kaže sv. Augustin.

Stoga je i obitelj transcendentna stvarnost: muško i žensko ne samo stvoreni nego i otkupljeni. Kao što je čovjek ranjen grijehom u samom sebi pa je sklon prekinuti vertikalnu i sav se spustiti u horizontalu, tako je i obitelj, pogotovu suvremena, u napasti da živi samo u horizontali.

Sveti otac Ivan Pavao II. naširoko i duboko razvija teologiju tijela, teologiju braka, teologiju ljubavi i neprestano upućuje na tu transcendenciju. I Drugi vatikanski sabor smatra svojom zadaćom da spasava transcendenciju ljudske osobe. Spasavajući transcendenciju ljudske osobe, spasa i transcendenciju obitelji, transcendenciju braka.

Kršćanski se brak ne može zamisliti bez odnosa s Bogom. Zato smatram da bi bilo vrlo važno naglasiti dimenziju molitve, koja se obično uvijek shvaća u smislu prošnje. Mislim da to nije prvi vidik molitve premda je važan, jer označuje povjerenje da se Bog za mene brine, da me voli, da mi je svojim intervencijama pripravan pomoći i ući u moju egzistenciju. Prvi izraz molitve izraz je ljubavi: molim jer ljubim.

Najbitnija definicija Božjega bića što nam je daje sv. Ivan jest: »Bog je ljubav« (1 Iv 4,16). Prema tome, ako je čovjek stvoren od Boga i ako je stvoren za Boga, onda je stvoren za ljubav. Prva njegova ljubav ima biti Bog. On je izvor sve čovječnosti koja se može događati u čovjeku kada ljubi Boga.

To značenje treba dati molitvi. I djetetu nekako morate protumačiti da je molitva izraz ljubavi da se radujemo da imamo nebeskog Oca od kojega nam sve dolazi i da mu uzvraćamo svojom zahvalnošću, svojom radošću da nas On voli, da mi Njega volimo. Zato je vrlo važan, kako je tu već bilo rečeno, dijalog s malim djetetom.

Neka vjernica majka ovako opisuje svoje iskustvo, a to sam pročitao u jednom slovenskom časopisu:

»S mužem sam vjenčana šest godina i imamo troje djece od pet do jedne godine (Mihael ima pet godina, Janja tri, a Nada godinu). Otkako smo se vjenčali svake večeri molimo za djecu koju nam Bog daje.« Dakle, vidite već tu se naglašava molitva za djecu, djecu povjeriti Bogu. »Svako dijete, nakon što je bilo povijeno poslije rođenja, uzela sam u naručje, učinila na njemu znak križa i poljubila ga.«

»Time sam malenome svojim poljupcem željela posredovati Božju ljubav.« Htjela mu je reći: Bog te ljubi. Djetetu u povelju nakon rođenja ona svojim poljupcem naviješta Božju ljubav. »Sve veću odgovornost osjećali smo mi roditelji pri krštenju svakog djeteta. Zato svako dijete uvijek prije spavanja prekrižim. Svake večeri molimo se Bogu i preporučujemo mu cijeli naš život. Djeca se uključuju u molitvu jedno za drugim. Najprije sam ih naučila križati se. Najstariji Mihael imao je neki otpor prema molitvi. Zato sam svake večeri pjevala pjesmice.« Dakle, ona je tom malom Mihaelu pjevala pjesmice, koje su, dakako, imale molitveni sadržaj. »Zahvalila sam za prošli dan i izgovorila nakane. Janja se vrlo rado uključila u molitvu. . .«

Majka zaključuje:

»U djetetu se pravi odnos prema Bogu počinje razvijati odmah u početku njegova života odnosom oca i majke prema njemu. Mi roditelji moramo nastojati razviti taj osjećaj i odgajati ga prema svojim sposobnosti-

ma. Kako stvari približiti djetetu, ovisi o njegovu karakteru. Muž i ja zajedno molimo za rasvjetljenje i pomoć Duhu Svetoga kako ne bismo svojim odgojem pokvarili Božji nacrt s djecom. Molitvom želimo u djeci odgajati osobni odnos prema Bogu. Želimo im usaditi u srce svijest da s Njim lako razgovaramo kao i mi jedni s drugima, premda ga ne vidimo. Molimo zato da time kažemo Bogu da ga volimo i da molimo da bude uvijek s nama. . . Djeca vide da nas Bog voli i želi da i mi Njega volimo. Mislim da su ljubav i razumijevanje u obitelji 'najmoćniji odgajatelji' djece za pravi odnos prema Bogu« (*Cerkev u sedanjem svetu*, 7—8/84, str. 121—122, Marinka Gartner: »Molitev — otrokov verski odnos do Boga«).

To iskustvo vrlo je dragocjeno, to je Božji blagoslov za obitelj. Ti mladi roditelji svjesni su vertikale i transcendencije svojega zajedništva koje svoj izvor ima u Bogu i od toga živi; svjesni su da se u tu struju ljubavi, koja neprestano struji iz vječnoga Božjeg bića kao osobna ljubav prema nama, uključuju i djeca.

Zato je važna molitva za djecu i važna je molitva s djecom, i to od najranije dobi. Samo se tako u djeci može stvoriti ono svjesno raspoloženje osobne ljubavi prema Bogu. Tako se pripremaju za krize kroz koje obično prolaze svi mladi, pogotovu danas. Nama starijima bilo je lakše živjeti vjeru jer je oko nas ipak bila podržana javna klima vjere. U obitelji se molimo, u školi se molimo; škola nas je vodila na nedjeljnu misu. Javno mišljenje ipak nije obezvrijedilo stvarnost vjere. Danas, kad susrećem mlade koji vjeruju, koji se mole, koji se svjesno opredjeljuju za Isusa Krista, gledam u njima čudo Duha Svetoga. To su čudesa Božja da se u ovakvoj klimi, u ovakvom vjerskom nevremenu i oluji, sačuva jedan mladi život netaknut u svojoj vjeri, u svojoj nevinosti, u svojoj ljubavi prema Bogu. To se može dogoditi samo izvanrednom Božjom zaštitom. Zato je važno moliti za djecu.

Crkva je zapravo po svojem otajstvu veliki, trajni, uprisutnjeni Krist u svijetu, u povijesti, Krist koji moli. To je prvi poziv Crkve: moliti i tako s Bogom povezivati ne samo sebe nego čitav svijet, sve ljude i cijelu povijest. Crkva je vertikala koja Zemlju trajno povezuje s nebom i čovjeka s Bogom i Boga s čovjekom. To je vodič božanskih energija u savjesti.

Zato je to i u obitelji važno, obitelj koja moli za svakoga člana, svakoga člana vodi k Bogu. To je važno i za obitelj u kojoj možda samo jedan vjeruje. Ako otac ne vjeruje, majka vjeruje; neka moli za oca, neka moli za djecu. Ako roditelji vjeruju, a djeca ne vjeruju, ne treba očajavati — kako je bilo zgodno rečeno — nego moliti za njih. Na koji će način Bog ostvariti plod te molitve i posebnom milošću zahvatiti u dušu, to su Božje tajne, to je Božja pedagogija, kojoj se mi s punim povjerenjem povjeravamo.

Jedno znamo jer je to Božja riječ: Bog hoće da se svi ljudi spase. Nitko tako ne želi sreću čovjekovu kao što je želi Bog. Da bi tu svoju

želju za našim spasenjem djelotvorno dokazao, dao nam je samoga sebe u otajstvu utjelovljenja, u otajstvu križa, smrti i u otajstvu uskrsnuća i dariva nam sama sebe u otajstvu Euharistije. Bog se bez pridržaja, do kraja i potpuno dariva svojem stvorenju. Dakle, nije samo riječima govorio o našem spasenju, nije samo riječima isticao svoju ljubav prema čovjeku i svoje zanimanje za njegovu konačnu sreću nego je sišao u tu dramu ljudske povijesti i uzeo na sebe grijeh svijeta da bude sarti od njega i ubijen, da bi nam tako pokazao cijenu ljubavi kojom nas ljubi.

Naša molitva za druge ima povjerenje u Božju spasiteljsku ljubav. Toj spasiteljskoj Ljubavi uvijek preporučujemo svakoga čovjeka za kojeg molimo. Tko neće biti spašen? Samo onaj tko bude uporno ustrajao u grijehu i odbijao Božju milost, koji se bude uporno suprotstavljao Božjim spasiteljskim nakanama, koji se bude oglušio Božjemu zovu.

Bog na određeni način može osvajati ljudsku slobodu a da je ne sili, da je ne lomi. Zaista je misterij do koje mjere ta ljudska sloboda može Bogu pružiti konačan otpor da bi na kraju i Bog postao nemoćan pred ljudskom slobodom. Kada i Bog biva odbijen na tako tvrdokoran način na mu ljudska sloboda apsolutno ne dopušta djelo spasenja, odlučena je ljudska propast, konačni vječni promašaj jedne egzistencije.

Treba uvijek moliti s povjerenjem i s pouzdanjem. Koliko danas ima obitelji koje ne mole, to i sami znate. Tu je i otac misionar rekao svoje iskustvo. Ja pak imam svoje iskustvo s krizmi, jer uvijek pitam djecu da li u obitelji zajedno mole. Prema njihovim priznanjima možda ni pet posto naših obitelji više ne moli zajednički. U nekoj je župi bilo 200 krizmanika, a nijedan od njih nije digao ruku da zajednički moli u obitelji. Onda sam pitao da li se u njihovoj župi uopće moli. Jedna djevojčica reče: — Moli se. Upitao sam: — Gdje? Odgovorila je: — Na farofu. Hvala Bogu da se na »farofu« moli. Pitao sam da li oni sami mole? Rekoše da mole. Pitao sam da li tata moli. Jedan je odgovorio da ne zna, drugi kaže da tata isto tako moli sam, a i mama također. Onda zapitah da li zajednički jedu, jesu li zajedno kod stola. Kažu: — Jesmo! Nastavio sam: — Kako bi bilo kad bi svaki od vas uzeo svoj tanjur i otišao u svoj kut i tamo jeo? Na to se nasmiju! Kako bi to bilo smiješno! Tako je čudno kad svako za sebe moli, a zajedno su sabrani oko stola.

Molitva je zajedništvo s Bogom i nužno zajedništvo s drugima. Zato Isus tako intonira Očenaš. Nije rekao da ćemo moliti: Oče moj, nego Oče naš! Dakle, ja sam pred Tobom s drugima, nisam sam, nego sabirem i druge da svi budemo pred Tobom djeca, sinovi, kćeri. Potvrdenike uvijek molim da oni budu apostoli zajedničke molitve; neka mole tatu i mamu, kad mama donese ručak na stol, da prije toga zajednički izmole makar Oče naš, Zdravo Mariju, Slava ocu. Makar da jedanput na dan izmole neku kratku molitvu. Već je i to uključivanje u Božju vertikalu, a obitelj se pomalo otvara Božjemu svjetlu. Ako se počne moliti, Bog djeluje da se to raspoloženje proširuje i produbljuje, da molitva bude svjesnija. To je

Božji odgoj kojim sam Duh Sveti odgaja čovjeka i obitelj za molitvu. Silno je važno zajedno moliti, makar kratko. Ako se zajedno moli, teško će doći do takva otpora da bi se kćer ili sin u pubertetu sasvim isključili iz zajedničke molitve, iz zajedničkog očitovanja svoje vjere.

Molitom izražavamo vjeru. Zato je molitva prijeko potrebni uvjet da se sačuva vjera.

Sveti otac Ivan Pavao II. kaže: »Kršćanska je obitelj . . . utkana u Crkvu, narod svećenički. Po sakramentu ženidbe, u koji je ona ukorijenjena i odakle ona dobiva sredstva za svoj opstanak, Gospodin je Isus neprestano oživljava, zove i poziva da razgovara s Bogom provodeći sakramentalni život, život molitve i prikazujući prinos svoje egzistencije.

»To je ta svećenička uloga koju kršćanska obitelj može i mora ispuniti u potpunom jedinstvu s čitavom Crkvom, kroz svakodnevne realnosti bračnog i obiteljskog života; na taj je način kršćanska obitelj pozvana da se posvećuje i da posvećuje zajednicu Crkve i svijet« (F. C. br. 55).

Sveti Otac nastavlja:

»Ne smije se nikada zaboraviti da je molitva bitni dio kršćanskoga života; gajena u svojoj cjelovitosti i kao središnja stvarnost, ona čak pripada našoj 'ljudskosti'; ona je prvi izraz unutarnje istine o čovjeku, prvi uvjet autentične slobode duha« (F. C. br. 62).

Čovjek je zaista najveći i najčovječniji kada moli, to znači kada moli svom dušom, svom misli, svim srcem, svom snagom. To je zapovijed ljubavi, tako treba moliti. Dakako, naša je psiha i u molitvi podvrgnuta ograničenostima. Zato smo skloni rastresenostima, misao nas odvođi u naše brige, poslove i u druge stvarnosti. Međutim, ni to nas ne smije smesti da bismo zbog toga propustili molitvu. Bilo je čudnih teorija i o svećeničkom Časoslovu. Tako su npr. neki svećenici objicirali: Može li Časoslov biti zapovijeden? Kako mogu moliti na zapovijed; molim kada sam raspoložen. Na to kažem: znači, moliš kad si u ekstazi; onda nećeš nikada moliti. I onda kada molitva možda postaje teška, ali je dragovoljno prihvaćam kao dužnost svoje vjere, tada molim s ljubavlju. Ne mora ta molitva biti u ekstazi, ali ona je moja vjera, moja ljubav na moj mogući način. Dobro je da tako molimo. Kad bismo samo čekali da padnemo u zanos molitve, nikada ne bismo molili. Dragi Bog provjerava naše raspoloženje u našem intelektu i u našoj slobodi da li mi prihvaćamo određenu dužnost i izvršavamo je kao izraz svoje vjere i ljubavi. Zato je molitva, i onda kada baš nije savršena, dobra ako je u nju uključen napor da se zaista uključimo u vertikalnu, da se otvorimo Bogu.

Djeci kažem da je molitva uvijek uslišana; nema neuslišane molitve; samo nije uvijek uslišana po našem receptu. Nema neuslišane molitve ako si ti po molitvi postao bolji. Ako sabrano i uživljeno izmoliš jedan Oče naš, (tada s Njim razgovaraš i Njega moliš), nakon te molitve ti si bolji, raspoloženiji si da se hrvaš sa zlom i da činiš dobro i da voliš i druge, otvaraš se za druge. Tko je god otvoren za Boga, taj je otvoren i za dru-

goga. Zato je važno u molitvu unijeti i tu dimenziju: za drugoga. Djecu treba učiti da mole za druge, za svojeg malog prijatelja koji možda ne moli, ne zna moliti ili pak ne vjeruje; da moli za svojega učitelja, za svojeg nastavnika, za svoju nastavnicu; da moli za svoga tatu i svoju mamu; da moli za onog siromaha kojeg je možda vidio na ulici i kojem nije mogao ništa dati niti mu pomoći; da moli za grešnika, za psovača.

Pitam na krizmi: — Jesi li kada čuo psovanje Boga, Isusa, Majke Božje? — Jesam. — Na žalost, to je danas govor javnosti. Ne možete proći ulicom i ući bilo kamo a da ne čujete psovku. Zatim pitam: — Što ti učiniš kada to čuješ? — Kaže: — Ne znam. — Kada čuješ da netko psuje, reci: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu. Rec: Dragi Bože, ja Te volim. Ovaj Te čovjek vrijeđa, molim Te, smiluj se njemu.

Ako se dijete navikne na takav postupak, počet će sve više shvaćati kako je uključen u tu borbu svjetla i tame. Kažem mu: — Ako se čuje govor pakla, neka se čuje i govor neba u tvojoj duši. Ti možeš biti riječ neba. — Mislim da su djeca vrlo osjetljiva na tu dimenziju da mole za drugoga i da ga tako vole da ga preporuča Bogu.

Postoji sasvim određen način kako približiti Boga djeci. Najlakše ga približujemo u Isusu, kad ih približimo Isusu, kad im kažemo da je Isus Bog koji nas je tako volio da je htio biti dijete, i čovjek, i patnik, i umrijeti za nas. Ima jedan dobar način za obitelj: povjeriti dijete Majci Božjoj. Zato imamo sličice s posvetom obitelji. Sveti otac Ivan Pavao II. potpisao je ovu molitvu 8. prosinca, na blagdan Bezgrešnog Začeca 1983., i time je svakoj obitelji od srca podijelio apostolski blagoslov. Tu molitvu obitelj zajedno izmoli, potpišu je otac i majka i to je onda znak. Čovjek kao vidljivo biće mora se izražavati znakovito i u odnosu prema Bogu. Tim potpisom kao da potpisujem svoje jamstvo da će moja vrata uvijek biti otvorena Bogu, da će mu moja savjest biti otvorena. To je bitno.

Jedan je dio Evrope ateističan. Ateizam je službeni stav života: Boga nema, čovjek je slobodan samo onda kada raskida, kad se oslobađa svake povezanosti bilo s kojom transcendencijom. To je ateizam javnoga života.

Međutim, ima jedan drugi, možda čak opasniji ateizam, koji može postojati i onda kada se ne niječe Bog. To je ateizam savjesti: Bog jest, ali On mi ne može ni zapovijedati ni zabraniti. Dakle, ja sam apsolutna norma dobra i zla. Moja savjest više nije osvijetljena transcendencijom, nije uključena niti oslonjena na vertikalnu već je prepuštena horizontali.

Ako se povjerimo Majci Božjoj kao onoj po kojoj je Bog došao u svijest, sišao među ljude, darovan po njezinim rukama i njezinim srcem, time Otkupitelju otvaramo ulaz u obitelji. Onda, sigurno, dolazi Isus Krist Otkupitelj, jer Marija nikada ne ide bez njega. Ona uvijek dovodi Isusa i uvijek vodi k Isusu. Zato je posveta obitelji Srcu Marijinu predanje, otvorenost. Želimo da Otkupitelj može ono što mi ne možemo; Duh Sveti zna ono što mi ne znamo pa neka djeluje u savjesti oca, u savjesti majke, u savjesti djece.

To je također način da se uključimo u vertikalnu, u transcendenciju života i da Boga zaista uključimo u svoj život, da mu otvorimo vrata, da mu otvorimo srce. On zna našu nemoć i našu nespretnost i našu slabost, ali ima ljubav da nam pomogne i da nas spasi.

U ovom ateiziranom mentalitetu svijeta jednostavno se treba još više osloniti na vrhunaravne snage, na Božju snagu, imati povjerenje u Boga, Bog želi spasiti čovjeka; želi spasiti suvremenu obitelj kako god ona bila strahovito izmučena, izranjena, razorena, obeščašćena, okrvavljena. Neka zato obitelji koje mole uvijek mole i za sve obitelji.

Vi ste, sigurno, čuli za Tatjanu Goričevu. Ona je do 26. godine bila ateist, i to uvjereni ateist, premda nemirne duše, u traženju nekog smisla. U 26. se godini obratila na čudesan način. Molila je vježbajući jogu; u toj je vježbi naišla i na tekst Očenaša. Tada je prvi put u životu recitirala molitvu Gospodnju, posve mehanički. Kad ju je pročitala šest puta, najednom joj je bljesnulo: pa to je istina, Bog postoji, Bog me voli. Novi joj se svijet otvorio, nova vjera u Boga Spasitelja. Rekla je da se u sebi promijenila. Nakon svojeg obraćenja, pristupa Crkvi i doživljava Božjeg Otkupljenja, ona je htjela biti apostol. Zato su je protjerali pa je došla na Zapad. Držala je konferenciju u jednoj župi u Austriji kako se sada tisuće mladih intelektualaca u Rusiji okreće k Bogu, traže Boga, hoće Crkvu. Poslije konferencije jedna joj je starica rekla: — Vidite danas sam sretna što uzalud ne molim. Ja već 40 godina molim za obraćenje Rusije.

Kad bi svi oni koji vjeruju molili za obraćenje svijeta, sigurno bi se nešto događalo. Zato je pouka Majke Božje u svim njezinim nastupima u našoj povijesti, i u Lurdu i u Fatimi, moliti za drugoga, moliti za obraćenje grešnika, moliti za spasenje ljudi. Time se poistovjećujemo s najvećom Božjom željom, a njegova najveća želja nije da ovdje živimo u blagostanju i u udobnosti već to da postignemo vječno spasenje, vječnu sreću. Kad se u molitvi poistovjećujemo s Božjom željom, onda molimo na najautentičniji način. Božja je želja uvijek spasiti. Zato i tu dimenziju molitve učimo od Presvete Djevice, da molim ono što želi Bog. Poistovjetiti svoju volju s Božjom, to također daje snagu našoj molitvi.

To vam želim staviti na srce. Nemojte nikada gubiti nadu ako mislite da vaša molitva nije odmah uslišana i ako u djeteta ne uspijeva ono što vi želite. Nikad neće biti uzaludno ako molite, ako po molitvi povjerite Bogu i svoj život i svoju obitelj i svoje dijete i ako molite za druge.

Sv. misu koju ću sada s vama slaviti prikazat ću za naše obitelji da budu obitelji molitve i da mole i mjesto onih obitelji koje ne mole, koje ne znaju moliti i koje neće moliti, da se tako kroz obitelji koje mole priprema Božji dolazak i u obitelji koje ne mole. Tako neka bude.